

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 14/2012 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2013 (Budjetti 2013)

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 21 päivänä syyskuuta 2012 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2013 (Budjetti 2013) (HE 95/2012 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan.

Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla hallintovaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kansliapäällikkö Pentti Partanen, apulaispäällikkö, kontra-amiraali Matti Möttönen, valmiusjohtaja Janne Koivukoski, osastopäällikkö Kauko Aaltomaa, hallitusneuvos Riitta Koponen ja talousjohtaja Jukka Aalto, sisäasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Arto Salmela ja neuvotteleva virkamies Hannele Savioja, valtiovarainministeriö
- ylitarkastaja Paula Karjalainen, työ- ja elinkeinoministeriö
- ylijohtaja Anneli Taina, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- ylijohtaja Juha S. Niemelä, Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- ylijohtaja Terttu Savolainen, Pohjois-Suomen aluehallintovirasto

- aluekehityspäällikkö Kirsi Kärpijoki, Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- rahoitusjohtaja Reijo Tuori, Espoon kaupunki
- talous- ja strategiajohtaja Risto Väänänen, Joensuun kaupunki
- valtuuston puheenjohtaja Jukka Majala, Ruoveden kunta
- pääekonomisti Juhani Turkkila, Suomen Kuntaliitto
- maakuntajohtaja Olav Jern, Pohjanmaan liitto
- neuvottelupäällikkö Kristian Karrasch, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- puheenjohtaja Antti Palola, Palkansaajajärjestö Pardia ry
- neuvottelupäällikkö Markku Nieminen, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet

- Poliisihallitus
- Hätäkeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- keskusrikospoliisi
- liikkuva poliisi
- suojelupoliisi
- Tullihallitus
- Helsingin poliisilaitos
- Paltamon kunta
- Suomen Kuntaliitto
- Pohjois-Savon liitto
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta keskittyy tässä lausunnossaan erityisesti kuntatalouteen, julkisen hallinnon tietojärjestelmien kehittämiseen, alueilla toimivien viranomaisten määrärahatilanteeseen sekä rajavartiolaitoksen ja Häätakeskuslaitoksen toimintamenoihin.

Poliisin osalta valiokunta toteaa myönteisenä sen, että poliisin toimintamomentille 26.10.01 esitetään vuodelle 2013 yhteensä 723,5 miljoonaa euroa, mikä on noin 21,1 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2012. Lisäys aiheutuu ensisijaisesti kehyspääatöksessä poliisille kohdennetusta lisämäärärahasta sekä palkkojen tarkistuksesta. Kehyspääatöksen mukaan poliisiin tulee lisäksi toteuttaa osana taloutensa tasapainottamista toimenpiteet, jotka merkitsevät menotason alentumista vuonna 2016 yhteensä 35 miljoonalla eurolla.

Vuoden 2013 talousarvioesityksessä poliisien määrän arvioidaan säilyvän vuoden 2011 toteutuman ja vuoden 2012 arvion tasolla. Valiokunta viittaa kehyspääatöksestä antamaansa lausuntoon (HaVL 5/2012 vp) ja katsoo, että hallitusohjelman mukaisesti poliisien määrä on syytä vakiinnuttaa vähintään vuoden 2011 tasolle koko vaalikaudeksi. Valiokunta korostaa, että poliisin palvelut tulee turvata vähintään nykyisellä tasolla koko maassa, myös harva-alueilla.

Sisäasiainministeriö on asettanut vuonna 2009 ja 2010 toteutettujen uudistusten (PORA I ja II) jatkoksi hankkeen poliisin hallintorakenteen kehittämiseksi (PORA III). Hankkeella tavoitellaan poliisin toiminnan tehokkuuden lisäämistä vähenevien voimavarojen tilanteessa siten, että poliisi kykenee turvaamaan parhaalla mahdollisella tavalla sisäisen turvallisuuden säilymisen hyvällä tasolla, sekä johto-, tuki- ja hallintoresurssien karsimista muun muassa keskuhallintoa keventämällä, yksiköiden määrää vähentämällä ja toiminnallisia rakenteita kehittämällä. Valiokunta on kokouksessaan 21.9.2012 merkinnyt tiedoksi PORA III -hanketyöryhmän raportin ja todennut sisäisen turvallisuuden ministeriryhmän 20.9.2012 tekemät linjaukset. Va-

liokunta on edellyttänyt, että sitä informoidaan hyvissä ajoin prosessin aikana PORA III -hankkeen valmistelun etenemisestä ja sen sisällöstä (HaVP 51/2012 vp). Valiokunta korostaa, että poliisin toimintakyvyn kannalta on tärkeää turvata kenttätehtävissä toimivien poliisimiesten riittävä määrä.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota myönteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntiin ohjautumisesta aiheutuviin kustannuksiin. Maahanmuuttovirasto on hallitusohjelman mukaisesti nopeuttanut turvapaikkahakemusten käsittelyä, ja vastaanoton kustannuksia on sopeutettu vastaamaan lyhentyneitä käsittelyaikoja. Vuoden 2013 määrärahaesitys on 55,289 miljoonaa euroa (26.40.63). Säästötoimenpiteistä huolimatta talousarvioesityksen toteuttaminen tulee olemaan merkittävä haaste.

Suurin yksittäinen vastaanoton kustannuksiin vaikuttava tekijä on vastaanottokeskuksissa majoittuvien turvapaikanhakijoiden lukumäärä. Oleskeluluvan saaneiden siirtyminen kuntiin on pitkittynyt, koska kuntapaikkoja ei ole tarjolla riittävästi. Tästä aiheutuu vastaanottokeskuksille vuonna 2012 yhteensä noin 8,7 miljoonan euron ylimääräiset kustannukset. Jotta turvapaikkapäätösten teolle ja vastaanotto toiminnalle asetetut tehostamistavoitteet ja toiminnan kustannustehokkuuden kehittymistä kuvaavat mittarit toimisivat jatkossa oikein, kuuluisi kuntiin siirtymisen odottelusta aiheutuvan kulun olla osa kotouttamis- eikä vastaanottokustannuksia.

Maahanmuuttajan asettuminen kuntalaiseksi on kotoutumisen tärkeä perusta. Tavoitteena on kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden hallittu ja viiveetön kuntiin ohjautuminen. Valiokunta ei pidä valtion kuntakorvauksiin esitettyä 95,129 miljoonan euron määrärahaa (32.70.30) tarpeisiin nähden riittävänä.

Kuntatalous

Yleinen talouskehitys ja maailmantalouden tilanne heijastuvat maamme julkiseen talouteen. Vuonna 2012 ja 2013 Suomen talouskasvun arvioidaan olevan yhden prosentin luokkaa. Myös

lähivuosina kasvun ennustetaan jäävän vaatimattomaksi.

Kuntatalouden näkymien arvioidaan kiristyvän vuonna 2013, ja kehityksen arvioidaan lähivuosina jatkuvan. Samaan aikaan väestön ikääntymisestä kuntatalouteen kohdistuvat menopaineet kasvavat. Talousarvioesitykseen sisältyvässä peruspalvelubudjettitarkastelussa esitetty kuntatalouden kehitysarvio on luonteeltaan painelaskelma, jossa ei ole oletettu veroprosenttien korotuksia eikä menupuolen sopeutustoimia. Laskelmassa syntyvä rahoitusali jäämä kasvat-
taa suoraan kuntien lainakantaa.

Painelaskelma kuvaa kuntatalouden kehitystä kokonaisuutena. Kunnittain kehitys vaihtelee. Tähän vaikuttavia tekijöitä ovat mm. kunnan asukasmäärä, väestörakenne, etäisyydet, elinkeinorakenne ja työllisyyskehitys sekä kuntien välinen muuttoliike. Tilanne vaihtelee myös kuntakokoryhmien sisällä. Yksittäisten kuntien väliset erot sekä tulo- että menokehityksessä ovat suuria, ja eriytymiskehityksen arvioidaan tulevina vuosina jatkuvan.

Kuntien verotulojen ja valtionosuuksien arvioidaan kasvavan yhteensä keskimäärin 3,5 % vuosittain. Verotulojen kasvua ja valtionosuuksien kehitystä hidastavat kansantalouden heikot näkymät ja valtiontalouden sopeutustoimet. Toimintamenojen ennakoitaan kasvavan keskimäärin 4 % vuodessa. Kuntatalouden toimintamenoista henkilöstömenot ovat lähes 60 %. Laskelman lähtökohtana on, että kuntien ja kuntayhtymien henkilöstön määrä pysyy vuoden 2011 tasolla, ja laskennallisen väestötekijöistä johdetun palvelutarpeen kasvun oletetaan toteutuvan palvelujen oston kautta. Investointien arvioidaan pysyvän korkealla tasolla, mikä johtuu tiedossa olevista investointitarpeista, kuten rakennusten peruskorjauksista ja kasvukeskusten uudisinvestoinneista. Toisaalta kuntatalouden kiristymisen myötä kunnat joutuvat harkitsemaan uusien investointien aloittamista.

Kokonaistasolla tarkasteltuna kuntien vuosikate on kuluvana vuonna riittänyt poistoihin. Painelaskelman mukaan vuosikate ei riitä kattamaan poistoja enää vuosina 2014–2016, ja kuntatalous olisi alijäämäinen. Nykyisissä talouden

näkymissä kuntatalouden velkaantuminen uhkaa jatkua ja paine kunnallisveroprosenttien tuntuviin korotuksiin kasvaa. Kuntatalouden vakauden turvaaminen ja tarvittavien investointien toteuttaminen ilman velan jatkuvaa kasvua edellyttäisivät sitä, että toimintamenojen kasvu pysyy tulokehityksen asettamissa rajoissa. Väestön ikääntymisestä kansantalouteen ja kuntatalouteen kohdistuvat paineet kasvavat edelleen, mikä korostaa peruspalvelujen tuottavuutta parantavien uudistusten välttämättömyyttä.

Heikon talouskasvun aikana julkisen talouden vakauttaminen muodostuu haastavaksi. Kunnat ovat osa julkista taloutta ja valtion ohella keskeinen toimija julkisen talouden tasapainottamisessa. Valiokunta pitää taloudellisen tilanteen ja kestävyysvajeen vähentämisen kannalta perusteltuna, että myös kunnat osallistuvat julkisen talouden tasapainottamiseen. Samalla on tärkeää, että kunnissa pyritään peruspalvelujen saatavuutta vaarantamatta edelleen parantamaan julkisten palveluiden vaikuttavuutta ja tuottavuutta.

Osana julkisen talouden tasapainottamistoimia alennettiin vuoden 2012 alusta tilapäisesti kunnan peruspalveluiden valtionosuusprosenttia, minkä vaikutus valtion menoihin on vuositasolla 631 miljoonaa euroa vuodesta 2012 vuoteen 2015. Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksia pienentää lisäksi hallituksen päättämä säästö, joka vuonna 2013 on määrältään 125 miljoonaa euroa. Kunnat joutuvat tiukkenevassa määrärahatilanteessa sopeuttamaan toimintaansa. Valiokunta pitää järjestelmän toimivuuden kannalta kuitenkin olennaisena, että kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistuvat leikkaukset toteutetaan valtionosuusprosenttia muuttamalla, jolloin se lisää kunnan omarahoitusosuutta tasasuuruusena euroa/asukas-eränä ja vaikutus euroa/asukas on yhtä suuri kaikissa kunnissa. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudet (28.90.30) kasvavat noin 2,4 % vuodesta 2012 vuoteen 2013. Kokonaisuutena peruspalvelubudjettitarkastelun valtionapujen arvioidaan kasvavan yhteensä 1,7 %.

Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa kunnilla on suuria haasteita selviytyä kaikista nykyis-

tä tehtävistään. Valiokunta korostaa, että kunnille ei tule asettaa uusia tehtäviä eikä laajentaa nykyisiä ilman, että valtio osallistuu hallitusohjelman mukaisesti niiden rahoitukseen yli puolella todellisista kustannuksista. Mahdollisista tehtävämuuutoksista aiheutuvat kustannusvaikutukset kuntatalouteen tulee arvioida tarkkaan hyvän lainvalmistelutavan mukaisesti. Valiokunta tähdentää myös uudistusten seurannan järjestämisen tärkeyttä.

Käynnissä olevalla kuntauudistuksella pyritään tarttumaan kuntatalouden haasteisiin. Osana kuntauudistusta uudistetaan myös valtionosuusjärjestelmä sekä toteutetaan kuntalain kokonaisuudistus. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä sitä, että kehysriihen kirjaus kuntien tehtävien läpikäymisestä ja kuntien toimintaa ohjaavan normiston joustavoittamisesta toteutetaan mahdollisimman pian.

Julkisen hallinnon tietojärjestelmien kehittäminen

Eduskunta on viime vaalikaudella hyväksynyt lain julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011, jäljempänä tietohallintolaki), joka velvoittaa valtiota ja kuntia huolehtimaan mahdollisimman laajalti tietojärjestelmien yhteentoimivuudesta. Tietojärjestelmämenot ovat yhteiskunnassa suuret. Tietojärjestelmien toimivuus ja helppokäyttöisyys ovat myös tuottavuuden, toiminnan tehokkuuden ja kansalaisten palveluiden kannalta ensiarvoisen tärkeitä asioita.

Järjestelmien yhteentoimivuuden perustaksi tarvitaan järjestelmien välisestä tiedonsiirrosta yksiselitteiset määräykset, joiden toteutusta varten valtiovarainministeriö on laatinut kuvauksen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurista. Kullakin ministeriöllä on koordinoitavastuu oman kohdealueensa arkkitehtuurityöstä. Ministeriöiden tulee toimittaa valtiovarainministeriölle suunnitelmansa kohdealueidensa arkkitehtuurityön käynnistämisestä 21.12.2012 mennessä.

Selvityksen mukaan julkisen hallinnon yhteisen kokonaisarkkitehtuurin toteutus on tällä hetkellä myöhässä suunnitellusta aikataulusta valmistelu- ja toteutusresurssien rajallisuuden vuoksi. Tiedonsiirron toteutuksen vaatimien

määritysten puuttuessa myös tietohallintolain mukaisten asetusten valmistelua ei ole aloitettu. Valtiovarainministeriön ensisijaisena tietohallintolain mukaisena ohjauskeinona on informaatio-ohjaus koko julkisen hallinnon tietohallinnon kehittämisessä.

Työ tietohallintolaissa mainittujen sisältöjen ja tavoitteiden toteuttamiseksi on kuitenkin käynnistynyt. Perustietojärjestelmiä pyritään uudistamaan siten, että niiden hyödyntäminen julkisen hallinnon organisaatioissa olisi laissa mainitulla tavalla teknisesti mahdollista. Kokonaisarkkitehtuurin kehitystyötä on tehty sekä ministeriöissä että kunnissa. Valiokunta toteaa, että kehityksen vauhdittaminen edellyttää, että työhön on osoitettavissa riittävästi voimavaroja. Työn etenemiseen vaikuttaa osaltaan myös se, mitä markkinoilta on saatavissa. Suuren asiakastietojärjestelmän kehittäminen kokonaisuudeksi voi vaatia useamman vuoden työn.

Valiokunta korostaa myös julkisen hallinnon sähköisten palvelujen kehittämisen tärkeyttä. Sähköisen asioinnin ja demokratian vauhdittamisohjelmassa (SADe-ohjelma) tuotetaan kansalaisten, yritysten ja viranomaisten käyttöön asiakaslähtöisiä ja yhteentoimivia sähköisiä palvelukokonaisuuksia, jotka vahvistavat julkisen sektorin kustannustehokkuutta ja laatua. Ohjelman toimikautta on jatkettu vuoden 2015 loppuun. Lisäksi julkisen hallinnon sähköisiä palveluja on kehitetty mm. tuottamalla kuntien ja valtion viranomaisten käyttöön asiakkaalle maksuttomia, helppokäyttöisiä sähköisen asioinnin tukipalveluja.

Maakunnan kehittämisraha

Talousarvioesityksessä momentin (32.50.43) määrärahaksi esitetään 10,566 miljoonaa euroa. Määräraha vähenee vuoden 2012 talousarvioon verrattuna 5,0 miljoonaa euroa. Määrärahasta arvioidaan käytettävän osaamiskeskusohjelman toteuttamiseen 7,0 miljoonaa euroa ja ohjelmiin sitomattomaan rahoitukseen 3,566 miljoonaa euroa. Suurin osa ohjelmiin sitomattomasta maakunnan kehittämisrahasta jaetaan maakunnan liittojen käytettäväksi alueen kuntien ja kuntien välisen elinkeinopoliittisen yhteistyön kehittä-

mishankkeisiin. Osa sitomattomasta rahoituksesta jätetään asianomaisten ministeriöiden käytettäväksi.

Ohjelmiin sitomaton maakunnan kehittämisraha on osoittautunut tehokkaaksi ja joustavaksi alueiden omaehtoisen kehittämisen välineeksi. Joillakin alueilla se on ollut ainoa maakunnan kehittämisväline. Maakunnan liitot ovat voineet rahoittaa sillä sellaisia monenkeskisiä selvitys- ja kehittämishankkeita, joihin muut rahoitusvälineet eivät sovellu. Lisäksi on rahoitettu äkillisillä rakennemuutosalueilla eri toimijoiden ja toimenpiteiden välistä koordinoitua. Maakunnan kehittämisrahaa on käytetty maakuntaohjelman mukaisiin toimiin, kuten innovaatiojärjestelmän kehittämiseen ja uusien avustusten pilotointiin ja edistetty koko maakunnan elinkeinoelämää hyödyttävien hankekokonaisuuksien syntymistä. Maakunnan kehittämisrahalla on kehitetty myös muita alueellisesti tärkeitä, esimerkiksi osaamiseen ja hyvinvointiin liittyviä, teemoja.

Määrärahan leikkaus aiheuttaa alueiden kehittämistoiminnalle suuria haasteita. Valiokunta pitää perusteltuna, että määräraha suunnataan erityisesti alueellisiin osaamispanostuksiin. Osaamiskeskusohjelman lisäksi tarvitaan kuitenkin myös muuta alueellista osaamispanostusta ja laajoja maakuntatason toimenpiteitä, jossa työssä sitomattoman maakunnan kehittämisrahan merkitys on keskeinen. Momentin selvitysosassa kuvataan myös muita tavoitteita, joita sitomattomalla maakunnan kehittämisrahalla voidaan toteuttaa. Tavoitteiden ja momentille myönnetyn määrärahan määrän välillä vallitsee ristiriita. Valiokunta viittaa myös vuonna 2010 voimaan tulleeseen aluehallintouudistukseen, jonka yhtenä tavoitteena on ollut lisätä maakunnan liittojen roolia alueiden kehittämisessä. Lisäksi valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että pienentynyt määräraha saa edelleen käyttää 14 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien tilojen muiden kustannusten maksamiseen. Erityisesti on syytä harkita, onko ohjelmiin sitomatonta määrärahaa lainkaan tarpeen varata ministeriöiden käyttöön.

Aluehallintovirastot ja ELY-keskukset

Aluehallintovirastot ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) perustettiin vuonna 2010 voimaan tulleella aluehallintouudistuksella. Aluehallintovirastot hoitavat lainsäädännön ohjaus-, toimeenpano- ja valvontatehtäviä alueellaan. ELY-keskukset hoitavat valtionhallinnon aluekehitys- ja toimeenpanotehtäviä alueellaan.

Aluehallintovirastot aloittivat toimintansa vuonna 2010 noin 3,8 miljoonaa euroa pienemmällä rahoituksella kuin vastaava aluehallinnon kokonaisuus vuonna 2009. Tiukasta talouskurista huolimatta aluehallintovirastojen perusrhoitusta on jouduttu korjaamaan lisäbudjeteilla jokaisena kolmena toimintavuotena. Pitkäjärjestelmän suunnittelu on vaikeutunut. Määrärahatilanteen niukkuus on hidastanut myös aluehallintovirastojen toiminnan kehittämistä. Aluehallintovirastot ovat toteuttaneet tuottavuusohjelman mukaiset henkilöstösupistukset. Osin henkilöstömäärä on jouduttu pitämään alhaisemmalla tasolla kuin kehyksissä on sovittu. Valtiontalouden kehyspäätöksen mukaan tilanne tulee jatkumaan vastaavana myös vuosina 2013–2016.

Talousarvioesityksessä aluehallintoviraston toimintamenomomentille (28.40.01) esitetään myönnettäväksi nettomäärärahaa 54,481 miljoonaa euroa. Esitys on 1,725 miljoonaa euroa kehyksiä suurempi. Ottaen huomioon aluehallintovirastojen asiamäärien kasvu sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävissä ja ympäristölupatehtävissä valiokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että määräraha hyväksytään vähintään esitetyn mukaisena.

Esitys ei kertaluonteisuutensa takia kuitenkaan korjaa rakenteellista vajausta pidemmällä aikavälillä. Toiminnan ja rahoituksen saattaminen kestäväälle tasolle edellyttää lisäystä vuosien 2014–2017 kehyksiin. Valiokunta katsoo, että aluehallintovirastojen määrärahasoan tarpeen nostaa pysyvästi, jotta aluehallintovirastot pystyvät hoitamaan tehtävänsä lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon valvontatehtävien resurssit on vahvistettava.

Myös ELY-keskusten määrärahatilanne on huolestuttava. Henkilöstösuunnittelun tiukkuus, eläköitymisistä mahdollisesti aiheutuvat osamismisvajeet, lukuisat tietojärjestelmät ja tehtävien suuri määrä aiheuttavat merkittäviä haasteita ELY-keskusten toiminnalle keskusten suorittamasta tuottavuustyöstä, organisaatio- ja työtehtäväjärjestelyistä ja muista toimenpiteistä huolimatta. Esimerkiksi ympäristönsuojelutehtävissä ovat ympäristövalvontaan ja lupatehtävien tukemiseen liittyvät tehtävät lisääntyneet muun muassa lisääntyneen kaivostoiminnan vuoksi. Toimintamenomäärärahojen tasoa on tarpeen nostaa, jotta ELY-keskukset voivat jatkossakin täyttää niille asetetut toiminnalliset ja laadulliset tavoitteet.

Eduskunta edellytti aluehallinnon uudistamista koskevan lainsäädännön hyväksymisen yhteydessä hallituksen huolehtivan siitä, että eduskunnalle annetaan vuoden 2012 loppuun mennessä seikkaperäinen selonteko aluehallintouudistuksen toimeenpanosta ja toteutumisesta (EV 150/2009 vp). Näin ollen valiokunta ei talousarvioesityksen yhteydessä käsittele laajemmalti aluehallintoon liittyviä kysymyksiä, vaan se tulee tarkastelemaan aluehallintouudistuksen kokonaisuutta yksityiskohtaisesti eduskunnalle annettavan selonteon pohjalta.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen toimintamenomomentille (26.20.01) esitetään 226,6 miljoonaa euroa. Määräraha on 5,2 miljoonaa euroa suurempi kuin vuoden 2012 talousarviossa. Merkittävimmät lisäykset ovat virkaehtosopimuksen mukaisiin palkankorotuksiin 6,9 miljoonaa euroa sekä rajatarkastusten vahventamiseen 2,4 miljoonaa euroa. Merkittävimpiä vähennyksiä ovat hallitusohjelman mukaiset säästöt, yhteensä 4,0 miljoonaa euroa, sekä 1,7 miljoonan euron tuottavuusvähennykset. Ilma- ja vartioalusten hankintoihin (26.20.70) esitetään yhteensä 76 miljoonaa euroa helikopterikaluston uusimista ja öljyntorjuntakykyisen ulkovartiolaivan hankintaa varten.

Valiokunta pitää myönteisenä rajatarkastusten vahventamiseen esitettyä lisämäärärahaa.

Määrärahalla voidaan rekrytoida 40 rajatarkastajaa lisää kaakkoisrajalle ja pääkaupunkiseudulle. Saadun selvityksen mukaan toimintamenoihin tehdyt muutokset kuitenkin kokonaisuutena tarkastellen kaventavat rajavartiolaitoksen talouden liikkumavaraa noin 6,0 miljoonaa euroa vuoden 2012 talousarvioon verrattuna.

Rajavartiolaitos on toteuttanut vuosina 2009—2012 laajan organisaatiouudistuksen, jossa hallintoa on kevennetty merkittävästi. Rajavartiolaitos on myös vähentänyt rajamiesten määrää rauhallisella rajaosuudella. Suoritetuista säästötoimenpiteistä huolimatta rajavartiolaitos on kehyskaudella kuitenkin merkittävien taloudellisten haasteiden edessä. Keskeisin menoja lisäävä tekijä on kasvava rajaliikenne kaakkoisrajan suurilla rajanylityspaikoilla sekä Helsingin satamassa ja Helsinki-Vantaan lentoasemalla. Menotarpeita arvioitaessa on otettava huomioon rajavartiolaitoksen vastuu EU:n ulkorajavalvonnessa ja Suomen rajatarkastuksia koskeva EU:n sitova lainsäädäntö. Esimerkiksi itärajan liikenteen arvioidaan kaksinkertaistuvan vuoden 2011 tasosta vuoteen 2018 ja saavuttavan noin 20 miljoonan matkustajan määrän. Lisäksi on huomiotava EU:n ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden aiheuttama rajaliikenteen kasvu.

Kasvavan rajaliikenteen hallinta edellyttää panostuksia sekä kansainvälisten rajanylityspaikkojen infrastruktuuriin että rajatarkastushenkilöstön määrään. Valtiovarainvaliokunta on vuoden 2012 talousarvioesityksen yhteydessä todennut, ettei rajaliikenteen kasvun vaikutuksia ole mahdollista hallita ilman pysyvää lisämäärärahaa. Hallintovaliokunta viittaa vuosille 2013—2016 laadituista kehyksistä antamaansa lausuntoon ja katsoo, että rajanylitysliikenteen kasvun lisätarpeisiin tulee saada pysyvä lisärahoitus seuraavissa kehyspäätyöskissä (HaVL 5/2012 vp). Hallintovaliokunta katsoo, ettei rajavartiolaitokselle tulisi tässä tilanteessa kohdentaa lisäsäästöjä.

Tulli kerää valtiolle vuositasona noin 10 miljardia euroa erilaisia veroja. Lisäksi tullilla on tärkeä tehtävä tullirikollisuuden ja etenkin harmaan talouden torjunnassa. Tulli on viime vuosina joutunut tekemään noin 300 henkilötyövu-

den vähennykset sekä tuottavuusohjelman tavoitteiden että määrärahojen niukkuuden vuoksi, mikä on vaikeuttanut tullin tehtävien riittävää resursointia erityisesti Etelä- ja Kaakkois-Suomen rajanylityspaikoilla sekä satamissa ja Helsinki-Vantaan lentokentällä. Valiokunta korostaa, että edellä todetun kasvavan rajanylitysliikenteen hallinta ja varautuminen EU:n ja Venäjän väliseen viisumivapauteen edellyttävät myös tullissa lisäpanostuksia rajanylityspaikkojen infrastruktuuriin ja henkilöstön määrään.

Lisäksi on syytä korostaa poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen merkittävää yhteistyötä vakavan ja kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa. Poliisi-, tulli- ja rajavirtioviranomaiset harjoittavat myös muuta viranomaisyhteistyötä, jolla on erityistä merkitystä etenkin harvaan asutuilla alueilla arjen turvallisuuden kannalta ja rikosten ennalta ehkäisemiseksi. Riittävien voimavarojen turvaaminen on siten myös näistä syistä tärkeää.

Hätäkeskuslaitos

Hätäkeskuslaitoksen toimintamenomäärärahaa (26.30.02) käytetään sekä hätäkeskustoiminnan varsinaisiin toimintamenoihin että hätäkeskustoiminnan ja uuden hätäkeskustietojärjestelmän kehittämiseen. Momentille esitetään 64,071 miljoonaa euroa, mikä on 1,1 miljoonaa euroa vähemmän kuin kehyspäättöksen mukainen vuoden 2013 määräraha. Vähennyksessä on kysymys Valtiokonttorin hallinnoiman Kansalaisen yleisneuvontapalvelun perusteella Hätäkeskuslaitoksen määrärahakehykseen 1.1.2013 lukien tehdystä pysyvästä leikkauksesta.

Hätäkeskuslaitoksessa on käynnissä suuri rakenneuudistus, joka toteutetaan vuoden 2015 loppuun mennessä. Samassa yhteydessä uusiin hätäkeskustietojärjestelmä vuoden 2015 loppuun mennessä. Molemmat uudistukset tulevat lisäämään merkittävästi Hätäkeskuslaitoksen tuottavuutta. Uudistusten tuottavuushyödyt syntyvät kuitenkin asteittain ja näkyvät täysimääräisesti aikaisintaan vuonna 2016. Sitä ennen toimeenpanon kustannukset nostavat väliaikaisesti viraston kokonaiskustannuksia normaalityöntehtävien verrattuna.

Valiokunta on kiinnittänyt huomiota kansalaisen yleisneuvontapalvelulle tehdystä määrärahasiirrosta Hätäkeskuslaitokselle aiheutuviin vaikeuksiin jo kehyspäättöksestä antamassaan lausunnossa (HaVL 5/2012 vp). Kansalaisten yleisneuvontapalvelua on osin perusteltu sillä, että se vähentäisi Hätäkeskuslaitokselle kuuluvien puheluiden määrää. Saadun arvion mukaan tämä maksullinen ja aukioloajoiltaan rajoitettu 12 henkilön voimin toteutettava puhelinpalvelu ei ratkaisevasti vaikuttaisi Hätäkeskuslaitoksen puhelumääriin. Tällä hetkellä ei myöskään ole tiedossa tarkkaa ajankohtaa, milloin varsinaista neuvontapalvelua ryhdytään tuottamaan.

Toiminnan ja talouden suunnittelussa on huomioitu ennakkotietona Kouvolan hätäkeskuksen tilojen siirtyvän kokonaisuudessaan kansalaisten yleisneuvontapalvelun käyttöön ja näin myös tilojen vuokra- ja tilahallintakustannusten siirtyvän pois Hätäkeskuslaitokselta. Yleisneuvontapalvelun aloittaessa toimintansa suunniteltua pienemmällä henkilöstömäärällä eivät Kouvolan tilat siirry pois Hätäkeskuslaitokselta. Tästä aiheutuu ennakkoimattomia kustannuksia noin 0,5 miljoonaa euroa vuodessa. Tilavähennys on kohdistettu Hätäkeskuslaitokselle vuodesta 2014 alkaen, mutta se vaikuttaa määrärahojen riittävyyteen jo vuonna 2013.

Muita ennakkoimattomia kustannuksia aiheutuu välttämättömän ylimääräisen vuonna 2013 aloittavan päivystäjäkurssin järjestämisestä. Kurssin kokonaiskustannukset ovat 1,2 miljoonaa euroa, mistä vuodelle 2013 kohdentuu yhteensä 0,7 miljoonaa euroa. Hätäkeskuslaitoksen väistyvän tietojärjestelmän pakollisesta ylläpidosta ja uuden järjestelmän käyttöönotosta syntyy ennakkoimattomia kustannuksia säästöt huomioiden yhteensä 1,0 miljoonaa euroa. Kehykseen ei myöskään ole mitoitettu Haltikin vuodelle 2013 esittämää palvelumaksujen nousua, joka on 1,6 miljoonaa euroa vuoden 2011 hintaan nähden. Lisäksi toistaiseksi määrittämättömiä kustannuksia tulee syntymään esimerkiksi vaaratiedotteesta annetun lain (466/2012) Hätäkeskuslaitokselle aiheuttamien velvoitteiden hoidosta.

Selvityksen mukaan vuodelta 2012 vuodelle 2013 arvioidaan siirtyvän 0,3 miljoonaa euroa, mikä ei riitä kattamaan ennakoitua alijäämää. Talousarvioesityksessä vaje Hätäkeskuslaitoksen perustoimintaan sekä rakenneuudistuksen ja tietojärjestelmähankinnan toteuttamiseen on yhteensä 4,574 miljoonaa euroa.

Valiokunta katsoo, että Hätäkeskuslaitoksen määrärahakehyksissä tulee nykyistä selkeämmin ottaa huomioon toteutettavien uudistusten aikataulu siten, että mahdolliset merkittävät säästövelvoitteet ajoitetaan kehyskauden loppuun. Valiokunta toteaa, että muutosprosessin onnistumisen edellytyksenä on se, että huolehditaan hätäkeskusten henkilöstön koulutuksesta ja

amatillisesta osaamisesta sekä kansalaisten hätäkeskuspalveluiden turvaamisesta. Tämä tulee ottaa huomioon myös määrärahojen mitoituksessa. Valiokunta tulee omalta osaltaan seuraamaan hätäkeskusuudistuksen toteutumista kansalaisten turvallisuuden, alueellisen ja kielellisen tasavertaisuuden sekä henkilöstön ammatitaidon turvaamiseksi

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pirkko Mattila /ps
vpj. Maarit Feldt-Ranta /sd
jäs. Heikki Autto /kok
Jussi Halla-aho /ps
Rakel Hiltunen /sd
Reijo Hongisto /ps
Risto Kalliorinne /vas
Mika Kari /sd (osittain)
Elsi Katainen /kesk

Timo V. Korhonen /kesk
Antti Lindtman /sd
Markus Lohi /kesk
Outi Mäkelä /kok (osittain)
Tapani Mäkinen /kok
Markku Mäntymaa /kok
Osmo Soininvaara /vihr
Ulla-Maj Wideroos /r.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne.

ERIÄVÄ MIELIPIDE 1

Perustelut*Kuntien valtionosuudet*

Hallitus on jatkamassa kuntien valtionosuuksien leikkausta rankalla kädellä. Valtionosuuksiin tällä vaalikaudella suuntautuvat yhteensä 3,4 miljardin euron leikkaukset vaikeuttavat kuntien taloudellista asemaa ja tekevät monin paikoin mahdottomaksi kunnille toteuttaa niitä velvoitteita, joita valtio on kuntien niskoille vuosien mittaa sälyttänyt. Perussuomalaisten mielestä valtion vuoden 2013 budjetissa nämä leikkaukset tulee perua, jotta kunnat voivat toteuttaa niille annettuja tehtäviään: päällimmäisenä järjestää asukkailleen peruspalvelut.

Julkisten palveluiden saatavuus on yksi tärkeimmistä yhteiskunnallisen tasa-arvon mittareista, ja Suomi on viime vuosina luisunut OECD:n tutkimuksen mukaan kohti entistä epätasa-arvoisempaa terveydenhuoltojärjestelmää. Hallituksen suunnittelemat kuntien valtionosuusleikkaukset lähivuosina eivät tule tätä asiaa ainakaan parantamaan.

Esitämme, että kuntien peruspalveluihin tarkoitettuihin valtionosuuksiin lisätään 125 miljoonaa euroa.

Poliisin toiminta turvattava

Perussuomalaisille maamme sisäinen turvallisuus on tärkeää. Siksi emme voi hyväksyä hallituksen toimia poliisitoiminnan edellytysten heikentämiseksi. Mielestämme liikkuva poliisi tulee säilyttää sellaisena kuin se on tähän asti ollut. Sen sijaan, että poliisin henkilöstön määrää systemaattisesti leikataan ja rahoituksesta säädetään, on mielestämme määrärahoja maamme sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi lisättävä.

Kyse ei ole pelkästään katujen ja tieliikenteen turvallisuudesta, vaan poliisilla on merkittävä roolinsa rajavartiolaitoksen ja tullin rinnal-

la maamme harmaan talouden vastaisessa taistelussa. Pidämme tästäkin syystä välttämättömänä lisätä poliisin määrärahoja sekä turvata liikkuva poliisi, jotta yhteiskunnassamme pystyttäisiin tehokkaasti torjumaan harmaata taloutta.

Esitämme, että poliisin toimintamenoihin lisätään 25 miljoonaa euroa.

Muita huomioita vuoden 2013 budjettiesityksestä

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa kuultiin aluehallintovirastojen tilannetta. AVIen osalta budjettiesitys on 1,725 milj. euroa korkeampi kuin kehys, mikä on nähtävänä myönteisenä kehityksenä. Perussuomalaisten mielestä silloin, kun lisäbudjetein joudutaan vuodesta toiseen antamaan lisää määrärahaa, on alun perinkin harjoitettu alibudjetointia. Katsomme, että riittävä rahoitus on turvattava myös tulevaisuudessa.

Toinen erityinen ongelma AVIen kohdalla on ympäristölupien käsittelyaikojen venyminen niukkojen henkilöstöresurssien takia. Perussuomalaisten mielestä on välttämätöntä turvata myös käsittelyaikojen kohtuullisuus lisäresurssein.

Perussuomalaisten alueidenkehittämispoliitikka lähtee siitä johtajatuksista, että koko maa on pidettävä asuttuna. Mielestämme maamme hallituksien on muistettava kaikissa olosuhteissa, että elämää on myös suurten kaupunkien ulkopuolella. Tämän vuoksi pidämme välttämättömänä, että maamme hallitukset huolehtivat maakuntien liikenne-, yrittäjyys- ja asuinolosuhteiden kehittämisestä. Näiden lisäksi on syytä huolehtia alueen tukitoiminnoista, kuten poliisi- ja pelastustoimen riittävyydestä ja riittävästä terveydenhuollosta. Vastuullisesti toimiva hallitus huolehtii maakuntien kokonaisvaltaisesta kehittämisestä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Pirkko Mattila /ps
Jussi Halla-aho /ps
Reijo Hongisto /ps

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

*Perustelut**Poliisitoimen rahoitus*

Kuluvan vaalikauden alussa hallitus laski poliisitoimen kehysmäärärahoja. Kun niitä korotettiin hieman viime kevään kehysriihessä, on hallitus edellisen vaalikauden tasoon nähden leikkannut poliisin määrärahoja.

Talousarvioesitykseen kirjattu poliisitoimen määrärahasumma on ensi vuodelle alimitoitettu. Esiitetty summa on noin kolme miljoonaa euroa pienempi kuin tälle vuodelle, kun otetaan huomioon kuluvana vuonna kahden lisätalousarvioesityksen yhteydessä päätetyt lisämäärärahat poliisitoimen palkkamenoihin.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä poliisitoimen määrärahoitusta on lisättävä 6 miljoonalla eurolla kenttätöissä toimivien poliisien palkkamenoihin käytettäväksi.

Poliisihallinnon uudistaminen

Hallitus päätti maaliskuun kehysriihessään käynnistää poliisihallinnon uudistushankkeen (PORA III). Se on jo kolmas poliisin hallinnon uudistus muutaman vuoden sisällä. PORA III:lle on asetettu haasteelliset, jopa epärealistiset, säästötavoitteet, 25–30 miljoonaa euroa. Pahimmillaan se vaikeuttaa poliisin kenttätöyskentelyä, vakavien rikosten torjuntaa ja tutkintaa sekä pidentää hälytysaikoja.

Poliisin talousongelmia ei ratkaista liikkuvan poliisin, poliisipiirien ja poliisin toimipaikkojen lakkauttamisella. Hallintovaliokunta piti vielä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä 8 750 poliisimiehen määrää tasona, jonka alapuolelle ei tule mennä. Määrä on kuitenkin vähentynyt ja vähenee PORA III -hankkeen myötä yhteensä määrällä, joka vastaa suunnilleen liikkuvan poliisin henkilöstön nykyistä määrää.

PORA III -hankkeen toteuttaminen merkitsee toteutuessaan poliisin palvelujen voimakasta keskittämistä ja palvelujen tasapuolisen saata-

vuuden heikkenemistä maan eri osissa. On esitetty jopa yli 60 poliisiaseman tai palvelupisteen (poliisipäälliköille tehty kysely) lakkauttamista. Tämä merkitsee palvelujen heikkenemistä erityisesti harvemman asutuksen alueilla, mitä ei kyetä korvaamaan millään korvaavilla ratkaisuilla.

Liikkuvan poliisin organisaatio on kevyt, ja se toimii koordinoitusti koko maassa. Sen lakkauttaminen uhkaa rapauttaa liikenteen kenttävalvonnan, liikennevalvonnan kehittämisen ja koulutuksen, eikä se huomioi millään tavalla mm. Suomen ja Venäjän mahdollisen viisumivapauden mukanaan tuomaa liikennevirtojen kasvua. Lisäksi poliisi menettää tarpeellisen valtakunnan eri osissa hyödynnettävän ja muuta poliisitoimintaa tukevan reservin.

PORA III -hankkeen tavoitteena on vapauttaa resursseja poliisin kenttätöimintään. Hallituksen tekemien linjausten seurauksena Poliisihallitusta kuitenkin kasvatetaan mm. uudella liikenteen ohjauskeskuksella.

Näyttää siltä, että poliisin voimavarojen pitkäaikainen aliresursointi johtuu merkittävässä määrin sisäasiainministeriön ja poliisin omista suunnittelu- ja seurantajärjestelmien sekä taloushallinnon puutteista. Rahapula on ollut jatkuva, vaikka vuosittain sisäasiainministeriön ja poliisihallinnon johdon taholta on vakuutettu, että rahoitusongelmat ovat ohimeneviä.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että on ollut virhe, ettei esityksestämme huolimatta hallintovaliokunta hallituspuolueista koostuvan enemmistön päätöksellä ole halunnut käsitellä ja arvioida PORA III -työryhmän työtä sisäisen turvallisuuden vastuuvaliokuntana. Mielestämme PORA III -hanketta ei tule käynnistää ennen kuin edelliset PORA I- ja PORA II -hankkeet on perusteellisesti arvioitu. PORA III -hanketta ei tule viedä lävitse ilman todellista vaikuttavuus- ja seuranta-arviota. Arviomme mukaan on virheellistä ajatella, että PORA III -hankkeella ratkaistaan poliisin resurssivaje.

Kuntatalous

Hallitus murentaa vakavasti kuntapalvelujen rahoituspohjaa ja vaarantaa näin asukkaiden tarvitsemien peruspalveluiden saatavuuden koko maassa.

Kuluvan vaalikauden aikana valtio vetäytyy kuntapalvelujen rahoitusvastuusta yhteensä jopa 3,4 miljardilla eurolla. Se vastaa noin 25 000:n kuntien palvelualojen työntekijän vuotuisia palkkakustannuksia.

Hallituksen päätökset kiristävät kuntataloutta ensi vuonna 193 miljoonalla eurolla. Tälle vuodelle heikennys oli 448 miljoonaa euroa. Sama linja jatkuu vaalikauden loppuun saakka, mikä johtaa kuntatalouden vakavaan kriisiytymiseen.

Pidämme käsittämättömänä, että valiokunnan hallituspuolueista koostuva enemmistö pyrkii kaikin tavoin antamaan lausunnossa hallituksen toimenpiteiden vaikutuksista kaunisteleavan kuvan sivuuttaen kuntien peruspalveluohjelman keskeisiä johtopäätöksiä. Kustannusten noususta johtuvat valtionosuuden korotukset, jotka euromääräisesti nostavat valtionosuuksien kokonaissummaa hieman, eivät paranna kuntien rahoitusasemaa. Jo tehtyjen sekä tulevien määräraha-leikkauksen johdosta kuntien omavastuuosuus palvelujen rahoituksessa kasvaa vaalikauden loppuun saakka valtiovallan vetäytyessä rahoitusvastuusta.

Hallitusohjelman nojalla kuntapalvelujen rahoitusta voidaan jopa leikata vielä lisää, mikäli valtiontalouden kehitys ei toteudu hallitusohjelmassa asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Kuntapalveluja eniten tarvitsevia lapsia, nuoria, sairaita ja vanhuksia ei tule laittaa hallituksen epäonnistuneen talouspolitiikan maksajiksi.

Lausunnossa ilmaistaan huoli kuntien eriytymiskehityksestä. Todettakoon, että hallitus on kiihdyttänyt kuntien eriytymiskehitystä monin tavoin. Kuntapalvelujen valtionosuusleikkaukset toteutetaan tasasuuruisesti. Summat ovat niin suuria, että kunnat joutuvat sopeuttamaan eli korottamaan kunnallisveroa tai karsimaan palveluja. Yhden kunnallisveroprosentin tuoton kunta-kohtainen vaikuttavuusero voi olla jopa kolmin-

Tälle vuodelle toteutettu kiinteistöveron poistaminen verotulojen tasausjärjestelmästä, joka maksetaan valtion budjetista, on ollut suurelle joukolle kuntia ylimääräinen leikkauserä. Toimellaan hallitus rapauttaa valtionosuusjärjestelmän keskeisen elementin, valtion budjetista maksettavan verotulojen tasauksen. Joka kolmas kunta menettää enemmän kuin 50 euroa asukasta kohti laskettuna. Kunnat, joissa jo entuudestaan on korkea tuloveroprosentti, häviävät eniten. Muutos oli hallitukselta tietoinen poliittinen valinta, jolla verotuloiltaan rikkaat kunnat rikastuvat, mutta köyhät köyhtyvät.

Hallitusohjelmaan kirjatusta suuremmista rahoitusleikkauksista huolimatta hallitus on aikeissa määrätä kunnille lisävelvoitteita hallitusohjelman mukaisesti. Tämä on vastuutonta politiikkaa ottaen huomioon hallituksen suuret leikkaukset kuntapalvelujen rahoituksessa.

Keskustan valiokuntaryhmä vaatii, että ensi vuodelle suunnitellut valtionosuuksien leikkaukset on peruttava, kiinteistövero tulee palauttaa verotulojen tasausjärjestelmään ja kunnille määrätyistä uusista velvoitteista valtionosuuden tulee olla täysimääräinen.

Kuntauudistus

Reilun vuoden aikana hallitus ei ole edistynyt lainkaan kuntauudistuksessa eikä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä koskevassa uudistuksessa. Epämääräinen ja kuntien yhteistyöhön torjuvasti suhtautuva ns. vahvan peruskunnan ideologia uhkaa halvaannuttaa kaikkein tärkeimmän ja kiireellisimmän kuntapalveluja koskevan hankkeen, terveydenhuollon uudistamisen.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että hallitus on kansanvallan perinteille vierailta toimintatavoillaan, vaihtoehdottomalla uudistuslinjallaan, keskinäisellä kyräilyllään ja päättämättömyydellään, ajanut kuntakentän sekasortoiseen tilaan. Kuntaudistus tulee keskeyttää, ja se on aloitettava alusta parlamentariselta valmistelupohjalta kuntia ja asiantuntijoita kuullen, kuten kaikki kuntiin kohdistuneet suuret uudistukset on tähän asti toteutettu. Keskustan esittämä ja asiantuntijoiden kannattama ns. kotikunta-maa-

kuntamalli on otettava ennakkoluulottomaan tarkasteluun.

Julkisen sektorin tietojärjestelmien uudistamista vauhditettava

Julkisen sektorin tietojärjestelmien uudistaminen ja niiden yhteensovittaminen ovat olleet useimpien hallitusten strategisista kärkihankkeista.

Viime vaalikaudella keskustalaisten ministerien toimesta säädettiin tietohallintolaki. Valtiovarainministeriössä toteutettiin organisaatio-uudistus, jonka seurauksena perustettiin Julkisen hallinnon tieto- ja viestintä tekninen toiminto (JulkICT-toiminto), joka vastaa julkisen hallinnon tietohallinnon, sähköisen asioinnin ja tietovarantojen käytön yleisestä kehittämisestä, valtionhallinnon tietohallinnon ohjauksesta ja yhteisten kehittämishankkeiden yhteensovittamisesta.

Vaikka kehittämisen puitteet ovat kunnossa, ei hallitus ole paneutunut lainkaan riittävässä määrin hallitusohjelmaankin kirjatun hankkeen edistämiseen, vaikka se on tärkeä tulevaisuuteen tähtäävä rakenteita uudistava hanke, jolla on mahdollista saavuttaa jopa parin miljardin euron säästöt. Syyskuussa käydyssä budjetin lähetekeskustelussa hallitus jopa vähätteli tietojärjestelmien kehittämisen merkitystä.

Keskustan valiokuntaryhmä katsoo, että eduskunnan tulee velvoittaa hallitusta toimimaan tehokkaammin julkisen sektorin tietojärjestelmien yhteensovittamiseksi turvaamalla hankkeelle riittävät voimavarat.

Maakuntien rahoitus, alueiden kehittäminen ja EU-rakennerahastopolitiikka

Budjetissa jatketaan maakunnan kehittämisrahan supistamista. Esitetty summa on vain vajaa kolmannes keskustavetoisten hallitusten määrärahasosta. 10,5 miljoonan euron määrärahaesityksestä peräti 7 miljoonaa euroa on korvamerkitty osaamiskeskusohjelmiin käytettäväksi. Ohjelmiin sitomatonta rahaa jäisi vain parisataatuhatta euroa maakuntaa kohti laskettuna.

Lisäksi hallitus aikoo lopettaa kahdenvälisen lähialueyhteistyön Suomen ja Venäjän välillä. Ensi vuoden budjetissa lienee rahaa vain moneil-

lään olevien projektien loppuun viemiseen. Tämä on haitallista erityisesti raja-alueen maakuntien toimijoille.

Hallituksen maakuntia kurittava linja on vuoden 2010 alussa toteutetun aluehallintouudistuksen peruseräpäätösten vastainen. Tarkoituksena oli lisätä maakunnan liittojen roolia alueiden kehittämisessä.

Osana hallitusohjelman säästötavoitteita rakennerahasto-ohjelmiin sovittua valtion vastinrahoitusta leikattiin EAKR- ja ESR ohjelmissa jo vuoden 2012 budjetissa 30 miljoonaa euroa. Talousarvioehdotus vuodelle 2013 sisältää uuden, samansuuruisen leikkauksen. Nämä valtion vastinrahan leikkaukset alueiden tulisi sitten kattaa ensisijaisesti kuntarahoituksella. Tämä oletus on täysin epärealistinen.

Ohjelmakauden lähestyessä loppuaan on ohjelmärahoitus käytännössä jo varattu hankkeille niillä toimintalinjoilla, joiden hankkeisiin kuntarahoitusta voisi kerryttää. Siten rakennerahasto-ohjelmien valtion rahoitusosuuden leikkauksia ei enää voida merkittävästi korvata kuntarahoituksella. Tämän seurauksena kansallinen vastinraha jää vajaksi, ja se puolestaan johtaa EU-osuuden vastaaviin leikkauksiin. Näillä säästötoimilla Suomen valtio siis menettää lopulta EU:lta saatavaa ohjelmärahoitusta.

Itä-Suomen osalta tilanteen tekee erityisen vaikeaksi se, että muista ohjelma-alueista poiketen Itä-Suomen EAKR-rahoituksen tuki-intensiiviteetti on vuosittain voimakkaasti laskeva. Itä-Suomen laskevaa EAKR-rahoituskehitystä on ohjelma-asiakirjassa loivennettu siten, että valtion vastinrahoitusta allokoidaan ohjelmaan enemmän sen viimeisinä vuosina. Nyt toteutettavat leikkaukset kohdistuvatkin muita alueita voimakkaammin Itä-Suomeen, jossa valtion rahoitus painottuu ohjelman loppuvuosiin.

Hallitusohjelmassa todetaan, että rakennerahastorahoituksella turvataan syrjäisen sijainnin ja harvaan asuttujen alueiden erityisasema. Nyt toteutettava menettely on ristiriidassa hallitusohjelman kanssa, jossa Itä- ja Pohjois-Suomen kehittämiseen on luvattu erityishuomiota. Menettely heikentää myös Suomen neuvotteluasemaa EU:n tulevan alue- ja rakennepolitiikan ra-

hoitusratkaisuissa. Ohjelmarahoituksen leikkauksista on luovuttava ja ohjelman loppuvaiheeseen on luotava menettelyt, jotka mahdollistavat ohjelmarahoituksen täysimääräisen hyödyntämisen maakunnissa.

Hallituksen tahdoton neuvottelulinja uhkaa romahduttaa jopa puoleen Suomelle maksettavat EU-aluekehitystuet vuonna 2014 alkavalla uudella rakennerahastokaudella. Suomi on EU:ssa nettomaksaja, ja maksun suuruuden määrittää hyvin pitkälti se, miten hallitus onnistuu EU-rakennerahastopolitiikassa.

Valiokuntaryhmä katsoo, että hallituksen esittämät leikkaukset maakuntien kehittämisrahaan ja lähialueyhteistyöhön ovat kova isku alueelliselle kehittämistoiminnalle maakunnissa sekä aluehallintouudistuksen vastaisia. Maakunnan kehittämisrahaa on korotettava 20 miljoonalla eurolla, ja Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) valtion rahoitusosuuteen on osoitettava 30 miljoonaa euroa lisää.

Aluehallintovirastot ja ELY-keskukset

Yhdymme lausunnossa ilmaistuun huoleen aluehallintovirastojen ja ELY-keskusten riittämättömistä resursseista. Pahimmillaan se on pitkittänyt mm. lupakäsittelyä tarpeettomasti, jolloin lopulta myönteinen lainvoimainen päätös on viivästymisen johdosta aiheuttanut hakijalle tuntuvia taloudellisia menetyksiä.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hallituksen antaessa aluehallintouudistuksen toimeenpanoa ja toteutumista koskevan selonteon on siinä tarkasteltava mm. ympäristölupien käsittelyssä ilmenneitä ongelmia.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa valtion talousarviota vuodelle 2013 koskevassa mietinnössä edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2012

Elsi Katainen /kesk
Timo V. Korhonen /kesk
Markus Lohi /kesk